

Csehország királyának leánya: Mikes Kelemen, háromszéki székely nemes. A nemesi konviktus kisdíákja.) Tehát a szindarab egyetlen női szerepét a 12 éves (1690-ben született) Mikes Kelemen játszotta. Felvetődik a kérdés, hogy miért éppen ő, aki csak az évben került a kollégiumba, ahol annyi más főnemes és felsőbb osztályos ifjú jobban igényt tarthatott erre a szerepre. A válasz csak az lehet, hogy Mikes fiatal kora ellenére a legalkalmasabb volt a dagályos latin nyelvű szöveg megtanulására és élethű előadására. Éles eszű, jó felfogású, megnyerő egyéniségű, lányos arcvonású gyermek volt.

Egyébként ez a műsorfüzet fontos dokumentuma annak is, hogy ez az intézet szeretettel ölelte keblére a legkülönbözőbb társadalmi osztályokhoz és nemzetiségekhez tartozó tanulni vágyó ifjakat. A cseh király szerepét a főnemes báró Haller Gábor, Mátyás szerepét Joannes Gassner szebeni szász ifjú, Henrik herceg szerepét Weiss József, eperjesi nemes ifjú, Vitéz János szerepét Malecsek Márton szlovák nemes ifjú játszotta. A követek és tanácsurak hosszú sorában ilyen neveket találunk: Thomas Puskás, Nobilis Siculus Gyergyoviensis, Josephus Geréb, Praenobilis Siculus ex, Tribus Sedibus, Nicolaus Kari, Nobilis Siculus Csikiensis, Paulus Rácz, Nobilis valachus, Joannes Rácz, Nobilis valachus, Ladislaus Gerőfi, Praenobilis Transylvanus, Michael Horváth, Civis Claudiopolitanus és így tovább, magyar és román nemesek, kolozsvári polgárok.

Puskás Lajos nyugdíjas tanár lakásába három ifjú robot be: az iskolából jönnek, ebédelni. A ház megtelik hangos jókedvvel. Mindhárom unoka, természetesen, a 3. számú, Magyar Tannyelvű Matematika—Fizika Liceum diákja. Lehet-e egy tanár számára ennél szebb folytatása a pályának?

Beke György

Széchy Mária és Eperjes

Széchy Máriát¹ (kinek három férje volt: *Bethlen István* zászlósúr, *Kun István* és végül *Wesselényi Ferenc*, a nádor) szoros szálak fűzték Eperjes városához. Így még az első házassága előtt (1627) a kelengyéjéhez úgyszólván minden csekélységet Eperjesről szereztek be, sőt még a szabót is innen hozatták.

Miután első férje, Bethlen István Ecsed várában elhunyt (1632), ércpokorsóját Eperjesen készítették, és innen szállították Ecsedre.

Weber János (1612—1684) Eperjes város bírása, ki egyszemélyben író, politikus, gyógyszerész („Felsőmagyarország gyógyszerésze” címet viselte) és keresett orvos. *Wesselényi Ferenc* (1605—1667) nádornak és nejének tanácsadója, Széchy Máriának pedig orvosa is volt, és gyakran küldött neki Eperjesről gyógyszereket. Széchy Mária (aki csak anyanyelvén, magyarul beszélt tökéletesen) jól ismerte a különböző betegségek tüneteit, mintha maga is tanulta volna az orvostudományt. A gyógyszerekre főként azért volt szüksége, hogy a Murányban lakó udvari embereit, valamint betegeskedő férjét sikeresen gyógyíthassa. Orvosi-gyógyászati tudását nyilván az eperjesi *Weber János*nak köszönhetette. Az eperjesi levéltárban Széchy Máriának több (1653, 1655 és 1699-ben írt) magyar nyelvű levelét találjuk, amelyeket az említett *Weber János*hoz írt, s melyekben betegeskedése miatt panaszkodik és gyógyszereket kér tőle.

Mikor mostohafia, *Wesselényi Ádám* nősülés előtt állott, 1654-ben télvíz idején Eperjesre, az akkori Felső-Magyarország fontos kereskedelmi piacára utazott, hogy az esküvő előtti szükséges dolgokat beszerezze. Azt is tudjuk, hogy a vásárlásra *Czimmermann Ádám* boltjában került sor (3639,— forint és 74 pénz erejéig), kinek balkonos háza és üzlete a Carafa áldozatainak emlékére 1908-ban felállított emlékművel szemben volt. Jól látható ez a ház *Ignác Rózsának* Névben él csak című történelmi regényében: az eperjesi kollégiumot ábrázoló képen, balra a kollégium épületétől. *Czimmermann Ádám* ismert felvidéki posztókereskedő volt, kinél Széchy Márián kívül *I. Rákóczi György* neje, *Lorántffy Zsuzsanna* is vásárolt. Tudjuk ezt Lorántffy

¹ Széchy Mária (1610—1679), a „Murányi Vénusz”, alakja, kalandos élete, irodalmunk legjobbait is megihlette: *Gyöngyösi István*: Marssal társalkodó Murányi Vénusz (elbeszélő költemény, Kassa, 1664); *Kisfaludy Károly*: Széchy Mária vagy Murányi vár ostroma (dráma, 1817); *Arany János*: Murányi ostroma (elbeszélő költemény, 1847); *Petőfi Sándor*: Széchy Margit (elbeszélő költemény, 1847); *Tompai Mihály*: Széchy Margit (regény, 1847); *Móricz Zsigmond*: A murányi kaland (színjáték, 1931). (Szerk.)

Zsuzsannának Sáros várából férjéhez intézett, 1629. január 28-án kelt — szintén magyar nyelvű leveléből.

Érdeemes megemlíteni, hogy Czimmermann Ádámnak utóda a vértanú *Zimmermann Zsigmond*, akit 1687. március 5-én apósával, Keczer Andrással együtt végeztek ki Carafra pribékjei. Vásárolni a bátorlelkű *Zrínyi Ilona* (Thököly Imre neje) is ehhez a Zimmermann Zsigmondhoz járt abban az időben, amikor Munkács várát védelmezte. Zimmermann Zsigmond titkos összeköttetésben állt Zrínyi Ilonával — jobbadán ő ruházta a munkácsi őrséget, mégpedig önzetlenül, minden ellenszolgáltatás nélkül. Széchy Mária a nála fiatalabb Zrínyi Ilonát (1643—1703) személyesen ismerte és kedvelte, örült I. Rákóczi Ferencnek Zrínyi Ilonával történt eljegyzésének és egybekelésének.

Az özvegy nádorné a Wesselényi Ferenc által Eperjesen öntetett harangokat férje 1667-ben bekövetkezett halála után a murányi kápolna számára Eperjesről hazaszállíttatta.

Nem volna teljes ez a beszámoló, ha nem emlékeznénk meg két neves személyről, akik eperjesi származásúak és a Széchyek szolgálatában voltak.

Az egyik *Mihályko János*, az „Eperjesi Magyar Ecclesianak lelki Pásztora”, azaz az eperjesi evangélikus magyar lelkész volt, aki egy ideig Murány várában mint vezető lelkész működött. Széchy Mária megkövetelte, hogy udvarának papjai hazafias érzésű, tanult és erkölcsös életű emberek legyenek. Ilyen volt az eperjesi születésű Mihályko János is, aki többek között 1603-ban német nyelvből magyarra fordította *Zaderus Jakab*nak az életéről szóló művét (nyomtatták Bártfán Klósz Jakab nyomdájában).

Gyöngyösi István (1625—1704) volt a másik, aki Széchy Mária életére befolyást gyakorolt, kinek atyja *János*, református vallású, gazdag, eperjesi prókátor volt, s aki 1640 körül költözött Eperjesre, ahol mint jogtudós az eperjesi táblánál bonyolította ügyeit s itt kőházat is szerzett. Gyöngyösi István költő (első felesége *Baranyai Ilona*, kinek fivérét *Baranyai Ferenc* eperjesi prókátort Carafa vérbírósága halálra ítélte és kivégeztetett) egy ideig Wesselényi nádor titkára volt. Széchy Máriát özvegye idején védőszárnyai alá vette és hűséges híve volt az özvegy nádornénak, akinek bécsi rabsága (hová a Wesselényi-féle összeesküvés miatt jutott) idején is mellette maradt, s ha sokat nem is lendített bajain, biztatta, vigasztalta őt s intézte ügyeit úgy, ahogy tudta.

Gyöngyösi István 1664-ben írta a Márssal társalkodó Murányi Vénusz című költeményét. Ő nevezte el Széchy Máriát „Murányi Vénusznak”, s állította, hogy a „természet testét szép rendbe nevelte”.

A három nagyszony: Lonántffy Zsuzsanna, Zrínyi Ilona és Széchy Mária közül ez utóbbiról tudunk legkevesebbet, pedig ha elolvassuk *Acsády Ignác* Széchy Mária című könyvét, meggyőződhetünk arról, hogy mindazok a jó tulajdonságok, melyek Lorántffy Zsuzsannát és Zrínyi Ilonát olyan nagyra és tiszteletreméltóvá teszik, Széchy Máriát is jellemzik. Ezért szükséges, hogy újra, meg újra felelevenítsük emlékét.

Dr. Dobay Sándor

Mezőségi hímzés (Hornyák László rajza)